

Türkiye'deki üçüncü yaş üniversiteleri: Gerontolojik sosyal hizmet perspektifinden bir değerlendirme

Third age universities in Türkiye: An evaluation from the perspective of gerontological social work

Yeliz Bayram¹, Harun Ceylan²

¹ Yalova Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet ABD, Yalova, yelizkucukbayram@gmail.com, 0000-0001-5379-448X

² Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Yalova, harun.ceylan@yalova.edu.tr, 0000-0001-9047-2316

Anahtar Kelimeler:
Üçüncü Yaş Üniversitesi;
Gerontolojik Sosyal Hizmet; Yaşlı
Eğitimi; Hayat Boyu Öğrenme

Key Words:
Third Age University;
Gerontological Social Work;
Elderly Education; Lifelong
Learning

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Yalova Üniversitesi, İnsan ve
Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal
Hizmet Bölümü, Yalova, harun.
ceylan@yalova.edu.tr, 0000-0001-
9047-2316

DOI:
10.52880/sagakaderg.1469023

Gönderme Tarihi/Received Date:
16.04.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:
23.06.2024

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
30.06.2024

ÖZ

Giriş: Dünyada yaşlı nüfusun görülmemiş bir hızla artması aktif, başarılı ve sağlıklı yaşlanmayla birlikte yaşlılıkta yaşam kalitesinin ve yaşam doyumunun artırılması ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bu anlamda hayat boyu öğrenme perspektifi ile yaşlıların hayata aktif katılımını destekleyerek yaşlıların yaşam kalitesini ve yaşam doyumunu artıran üçüncü yaş üniversiteleri dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de giderek yaygınlaşmaktadır. **Amaç:** Bu araştırma, yaşlı yetişkinlerin eğitim aldıkları üçüncü yaş üniversitelerini gerontolojik sosyal hizmet perspektifinden ele alarak Türkiye'de kurulu örnekleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. **Gereç ve Yöntem:** Çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, basılı belgelerin ve elektronik materyallerin incelendiği, belge içeriklerinin çözümlendiği, işlendiği ve değerlendirildiği sistematik bir yöntemdir. **Yöntem,** veri elde etmek açısından önceki çalışmalara bağlı, yazılı, görsel ve çoklu ortam verilerinin bulunmasını, seçilmesini, değerlendirilmesini ve anlamlandırılmasını içermektedir. Çalışmada konuya ilişkin literatür taraması yapılmış, ayrıca 3YÜ web siteleri incelenmiş, katalog, ders planı, rapor, fotoğraf, röportaj metinleri analiz edilmiştir. **Bulgular:** Üçüncü yaş üniversitelerinin hayat boyu öğrenme bağlamında aktifliği ve sosyal katılımı desteklediği, yaşlıların yaşam kalitesini ve yaşam doyumunu artırarak yaşlı refahının yükselmesine katkıda bulunabileceği görülmüştür. **Sonuç:** Üçüncü yaş üniversitelerinin yaygınlaşması, içerik ve öğrenme süreçleri açısından bütünlük ve kapsayıcı bir yapıya kavuşmaları sadece yaşlı refahının artırılması bakımından faydalı sonuçların ortaya çıkmasına değil toplumun tüm kesimlerinin yaşam kalitesinin artırılmasına katkıda bulunabilir.

ABSTRACT

Introduction: The rapid increase in the global elderly population necessitates enhancing life quality and satisfaction in old age, along with promoting active, successful, and healthy aging. In this context, universities of the third age, supporting the elderly's active participation through lifelong learning, are gaining popularity in Türkiye as they are globally, thereby improving the quality of life and life satisfaction of the elderly. **Aim:** This research aims to evaluate examples established in Türkiye by examining universities of the third age from a gerontological social work perspective. **Materials and Methods:** The study employed document analysis, a systematic method involving the examination, analysis, processing, and evaluation of printed and electronic materials. This method includes finding, selecting, evaluating, and interpreting written, visual, and multimedia data from previous studies. A literature review was conducted, and third age university websites were examined, analyzing catalogs, course plans, reports, photographs, and interview texts. **Results:** It has been observed that universities of the third age support activity and social participation in the context of lifelong learning and can contribute to improving the quality of life and life satisfaction of the elderly, thereby enhancing elderly welfare. **Conclusion:** The widespread establishment of third age universities and their development into an integrated and inclusive structure in terms of content and learning processes can contribute not only to the improvement of elderly welfare but also to the enhancement of the quality of life for all segments of society.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü tanımına göre yaşlılık, çevre koşullarına uyum sağlama yeteneklerinin azalması şeklinde ifade edilmekte ve 65 yaş ve üzerindeki bireyler "yaşlı" kabul edilmektedir (World Health Organization [WHO], 2002). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na göre ise 60 yaş ve üzerindeki insanların yaşlı olarak tanımlandığı görülmektedir (Canatan ve Boz, 2019,

s.349). Dünya nüfusunda 60 yaş üstü bireylerin sayısı ve oranı eşi görülmemiş bir hızla artmakta, 2019 yılında 1,4 milyar olan 60 yaş üstü nüfusun 2030 yılında % 34 oranında artması ve 2050 yılına gelindiğinde küresel yaşlı nüfusun günümüz rakamlarını ikiye katlayarak 2,1 milyara ulaşması ön görülmektedir. Bu anlamda toplumsal yaşlanmanın aile yapısından sosyal bakıma, piyasalardan hizmet talebine toplumun tüm yönlerini etkilemeye devam etmesi beklenmektedir (WHO, 2020).

Başka bir deyişle insanların daha uzun yaşayabiliyor olması insanlığın en dikkat çekici başarılarından biri olarak kabul edilerek yaşama katılan yıllar değerli bir kaynak olarak görülse de yıllara yaşam katılamaması halinde söz konusu olgunun dünya genelinde toplumsal zorluklara dönüşebileceği öngörülmektedir.

Birleşmiş Milletler'e (BM) göre yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı %8-10 arasında ise ülke nüfusu yaşlı; bu oran %10'u aştığında ise ülke nüfusu çok yaşlı olarak nitelendirilmektedir (Öztürk Başol, 2019, s. 37). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye'de yaşlı nüfus oranı 2018 yılında %8,8 iken 2023 yılında %10,2'ye ulaşmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK],2024). Bu veriler ışığında günümüzde Türkiye de yaşlı nüfuslu ülkeler arasında yer almaktadır.

Yaşlı yetişkinlerin refahını temel çalışma konusu edinen gerontolojik sosyal hizmet, sosyal hizmet bilgisi ile gerontoloji bilgisini bir araya getiren özel bir sosyal hizmet alanıdır (Nathanson ve Tirrito 1998'den akt. Birinci, 2020, s.3737). Gerontolojik sosyal hizmetin amacı yaşlılıkta meydana gelen fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalarla bireylerin ve ailelerin yaşam kalitelerinin artmasını sağlamak, yaşının biyopsikososyal gereksinimlerini karşılama destek olmak, yeteneklerinin farkına varmalarını, aktif ve üretken yaş almalarını teşvik etmektir. Gerontolojik sosyal hizmet aynı zamanda yaşlıların refahını geliştirecek kamu politikalarının oluşturulması, uygulanması ve yeniden düzenlenmesine öncülük eden çalışmalar da yapmaktadır (Mali, 2003, s.33; Schneider, Kropf ve Kisor, 2000'den akt. Birinci, 2020, s.3737). Daha kapsayıcı bir söylemle gerontolojik sosyal hizmet, yaşlı yetişkinlerin refahına katkıda bulunacak tüm çalışma ve hizmetleri kapsayan bir alandır.

Bu bağlamda aktif kalma, üretkenlik, fiziksel ve bilişsel iyi oluş, değişen teknolojiye uyum sağlama, özgüven, yaşam doyum ve benlik saygısında artış, depresyon ve anksiyete semptomlarında azalma, sosyalleşme, topluma katılım gibi yaşlı refahına katkı sağlayan hayat boyu öğrenme ve eğitimin dünyadaki bileşenlerinden biri olan üçüncü yaş üniversiteleri de (Bjursell, 2019, s.216;SW ve Formosa, 2016; Formosa, 2019; Lear, 2003; Niedzielska ve ark., 2017; Ordonez ve ark., 2011, s. 224; Tomagova ve ark., 2016; Veloso, 2017; Wojtynska, 2023) gerontolojik sosyal hizmet kapsamında değerlendirilebilir.

Yaşlı yetişkinlere yönelik eğitimleri içeren ve 1970'lerden beri dünyada çeşitli ülkelerde, 2016 yılından itibaren de Türkiye'de örnekleri olan Üçüncü Yaş Üniversitesi (3YÜ), yaşlılıkta toplumsal katılım, kişisel gelişimi destekleme ve yaşam doyum, öz saygıya pozitif katkısı ile gerontolojik sosyal hizmet açısından önemi ve

etkileri ele alınması gereken bir konudur (Çölgeçen ve Çölgeçen, 2020; Finsden ve Formosa 2016; Formosa, 2019; Ordonez ve ark., 2011; Swindell, 2002).

Bu araştırmanın amacı, yaşlı yetişkinlerin refahına katkı sağladığına dair alan yazında pek çok çalışma bulunan üçüncü yaş üniversitelerini gerontolojik sosyal hizmet perspektifinden ele alarak Türkiye'de kurulu örnekleri incelemektir.

Çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, basılı belgelerin ve elektronik materyallerin incelendiği, belge içeriklerinin çözümlendiği, işlendiği ve değerlendirildiği sistematik bir işlemdir. Yöntem veri elde etmek açısından önceki çalışmalara bağlı, yazılı, görsel ve çoklu ortam verilerinin bulunmasını, seçilmesini, değerlendirilmesini ve anlamlandırılmasını içermektedir (Muşmal ve Gürbüz, 2018, s.223-224). Çalışmada konuya ilişkin literatür taraması yapılmış, ayrıca 3YÜ web siteleri incelenmiştir. Üçüncü yaş üniversitesi eğitimleri gerontolojik sosyal hizmet amaçlarıyla uyumuna dayalı bir değerlendirme ile incelenmiş, Türkiye'deki üçüncü yaş üniversitelerinin mevcut durumu, işleyişi, içeriği ve kapsamı nedir sorularına cevap aranmıştır. Bu bağlamda eğitime devam eden 3YÜ'lerin web siteleri incelenerek erişilen katalog, ders planı, rapor, fotoğraf, röportaj metinleri gibi çeşitli dokümanlar üzerinden Türkiye'deki 3YÜ'lerin mevcut durumu değerlendirilmiştir.

Üçüncü Yaş Üniversitelerinin Tarihi ve Gelişimi

Genel olarak 3YÜ'leri yaşlı yetişkinlerin yeni bilgiler edinebileceği, kabul gördükleri bir toplulukta, esnek kuralları olan hoş bir eğitim ortamında önceden edindikleri bilgileri doğrulayıp, sorun alanları hakkında çözüm yolları öğrendikleri; arkadaş edinip toplum yaşamına katılım sağladıkları, tecrübe paylaşımı yapabildikleri sosyo-kültürel ortamlar olarak tanımlanabilmektedir (Midwinter, 1984'ten akt. Formosa, 2019, s.9).

Yaşlı yetişkinlere yönelik hayat boyu öğrenme fırsatları zengin bir geçmişe sahiptir. Kuzey Amerika'da 1962'lere dayanan yaşlı öğrenme merkezleri ve emeklilikte eğitim enstitülerini Avrupa'da 1970'lerde üçüncü yaş üniversiteleri takip etmiştir. Dünya genelinde bu eğitimler "Serbest Zaman Üniversitesi" "Her Yaş İçin Üniversite", "Herkes İçin", "Emeklilik ve Serbest Zaman", "Üçüncü Zaman", "Üçüncü Bahar Üniversitesi" ve "Tazelenme Üniversitesi" gibi farklı isimlerle de anılmaktadır (Kılıç ve Altınışık, 2018; Nascimento ve Giannouli, 2019; Tufan ve ark., 2019).

Günümüzdeki anlamda ilk 3YÜ'lerin kuruluşu 1968'de Fransız hükümeti tarafından kabul edilen ve üniversiteleri hayat boyu eğitim hizmetinden sorumlu

olmaya zorlayan yasaya dayanmaktadır. Yasa 1972 yazında Toulouse Üniversitesi'nde görevli Profesör Pierre Vellas'a emekliler için rehberli turlar ve kültürel aktiviteleri içeren bir yaz ders programı koordine etme fikrini vermiş olup katılımcıların yoğun istekleri doğrultusunda "Üçüncü Yaş Üniversitesi" adıyla devam etmiştir. Böylece Fransız Modeli olarak anılan, üniversiteler bünyesinde yılda 8-9 ay, haftanın beş günü gündüz saatlerinde devam eden, sembolik bir ücret ödeyen, emekli olmuş herkese açık bir program ortaya çıkmıştır. İlk yıllarda ağırlıklı olarak gerontoloji derslerine odaklanılsa da yıllar içinde müfredata beşerî bilimler, tartışmalar, geziler ve eğlence olanakları sunan programlar eklenmiş, "öğretmen anlatır, öğrenci dinler" akademik üslubu benimsenmiştir. Fransız modeli kısa sürede Belçika, İsviçre, Polonya, İtalya, İspanya ve Kanada'ya ilham kaynağı olmuş, Asya'da da kabul görmüş ve dünyanın farklı bölgelerinde kurulmaya başlamıştır (Formosa, 2019, s.8-9).

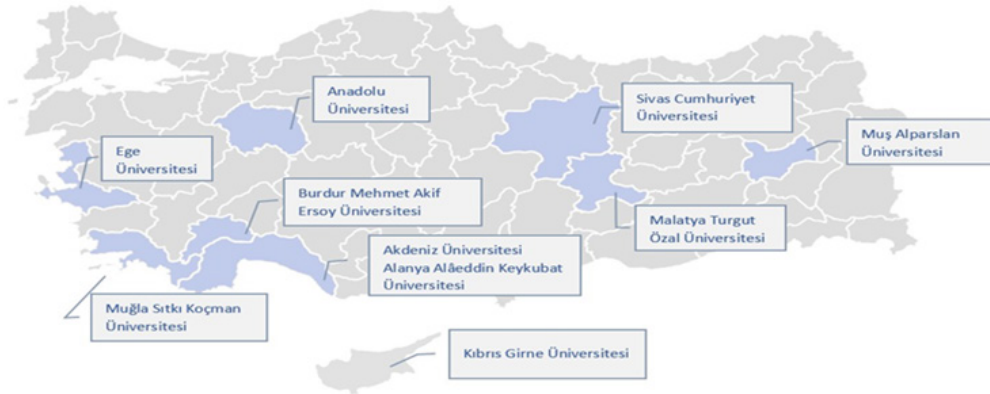
İngiltere'de ise ilk 3YÜ 1981'de Cambridge'de kurulmuş, hızla diğer şehirlere yayılmıştır. İngiliz modeli orijinal Fransız modeline kıyasla önemli bir değişikliğe uğrayarak üç prensibi benimsemiştir (Formosa, 2019, s. 10) Bu prensiplerden ilki, yaşlı yetişkinlerin kendilerinin sorumluluk almaları; ikincisi yaşlı yetişkinlerin bir araya gelerek mümkün olan en geniş konu yelpazesinden yararlanarak kendi kendine öğrenme ilkesine sahip olmaları ve son olarak da her 3YÜ'nün sivil toplum kuruluşları gibi kendi organizasyonlarını kurmaları, üyelerin iş birliği ile kendine yeten özerk bir yapıda olmasıdır. Bu model örnekleri Avustralya ve Yeni Zelanda'da görülmektedir (Swindell ve Thompson, 1995, s.433).

Bu iki ana akım 3YÜ modelleri, hiyerarşik düzen, finansman, eğitim lokasyonu, öğrenim modeli, başarı kriteri, ders programlarının oluşturulması, katılımcı kriterleri gibi başlıklarda farklılaşmaktadır (Formosa, 2012; Oğlak ve Canatan, 2020, s.134; Okur ve Oktay,

2021, s.71; Swindell ve Thompson, 1995, s.432-433; Villar ve Celdran, 2012, s.670).

Bütün bu farklılıklarla birlikte günümüzde iki model karşılıklı etkileşimle birbiri içine geçmiş hibrid bir yapı özelliği sergilemektedir. Bu bakımdan 3YÜ her iki modeli kopyalayan veya kendilerine özgü biçimlerde binlerce merkez ve milyonlarca üyesiyle küresel bir oluşuma dönüşmüştür (Formosa, 2019, s.9). 1998'den beri, içerikleri gönüllü uzmanlar tarafından oluşturulmuş dersleri çevrimiçi olarak sunan, kapsamlı katılıma izin veren üçüncü yaş uzaktan eğitim platformu da hizmet sunmaktadır (University 3 Age Online, 2024). Günümüzde binden fazlası İngiltere'de olmak üzere 40 kadar ülkede 5 binin üzerinde 3YÜ bulunmaktadır (University 3 Age, 2024). Ülkelerde federasyonlaşmış olanlar uluslararası birlik olan International Association of The University Third Age (AIUTA) bünyesinde faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu sayede birbirleri arasında iş birliği sağlayarak kongre gibi etkinlikler düzenleyebilmektedirler (International Association Universities of The Third Age, 2024).

Türkiye'de ise ilk 3YÜ 2016 yılında Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji Bölümü Kurucusu Prof. Dr. İsmail Tufan tarafından "60+ Tazelenme Üniversitesi" adıyla kurulmuştur (Tufan, 2022, s.53). Tufan, 2000-2023 yılları arasında sürdürülmesi planlanan, yaşlı yetişkinlerin aktif, sağlıklı ve başarılı yaşlanabilmelerini sağlamaya yönelik politikalara temel olması beklenen Türkiye Gerontoloji Atlası (GeroAtlas) çalışması kapsamında "Tazelenme Üniversitesi" projesini Akdeniz Üniversitesi bünyesinde ve üniversitenin öğretim elemanı ve fiziksel alt yapısıyla hayata geçirmiştir. Dünyada "Üçüncü Yaş Üniversitesi" olarak anılan Türkiye'de "60+ Tazelenme Üniversitesi" (TAÜ) olarak adlandırılan programın ilk dersi 14 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir. TAÜ ülke çapında gördüğü ilgiye istinaden hızla yaygınlaşmıştır. 2018 yılında 60 yaş altından gelen yoğun ilgi sebebiyle "50+ Tazelenme Üniversitesi" de kurulmuştur (Tufan, 2022, s.90-91).

Şekil 1. 60+ Tazelenme Üniversiteleri (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022)¹

¹Şekilde yeni açılması sebebiyle Yozgat Bozok Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Tazelenme Üniversitesi kampüsleri ve Vakıf Üniversitesi olan Nişantaşı Üniversitesi bulunmamaktadır.

TAÜ 2018 yılından itibaren Akdeniz Üniversitesi koordinatörlüğünde İstanbul Nişantaşı Kampüsü, Ege Kampüsü, Muğla Sıtkı Koçman Kampüsü olarak eğitimlere başlamıştır. 2019-2020 dönemi itibarıyla Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'ne bağlı Fethiye Kampüsü, Köyceğiz Kampüsü, Bodrum Kampüsü, Milas Kampüsü açılmıştır. Ayrıca Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Kampüsü, Kıbrıs Girne Üniversitesi Kampüsü, Anadolu Üniversitesi Kampüsü de hayata geçirilmiştir (Yavuz, 2020, s.256). 2021 yılında Tazelenme Üniversitesi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na (ASHB) devredilmiştir (Tufan, 2022, s.55). ASHB Yaşlanma Vizyon Belgesi'nde, yaşlı bireylerin toplumsal hayatta bağımsız yer alabilmeleri hedefiyle 3YÜ nitelik ve niceliğinin artırılması maddesi yer almıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). 2024 yılı itibarıyla 14 üniversitede TAÜ eğitimleri devam etmektedir

Türkiye'de TAÜ'lerin yanı sıra eğitim süresi ve yapısı açısından farklılıkları bulunan 3YÜ'ler mevcuttur. Bunlar Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde "SBÜ Üçüncü Yaş Üniversitesi", Ankara Üniversitesi bünyesinde "3.Yaş Üniversitesi 50+ Hayat Okulu", Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi "Birlikte Öğrenme Üniversitesi" olarak sayılabilir. Bu bakımdan Türkiye'deki 3YÜ kendine özgü ya da hibrid denebilecek modeller olarak karşımıza çıkmaktadır (Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 2023; Ankara Üniversitesi, 2023; Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2024).

Türkiye'deki Üçüncü Yaş Üniversiteleri ve Eğitim Programları

Türkiye'de 2000 yılında toplumsal yaşlanmaya dikkat çekmek, başarılı ve sağlıklı yaşlanan yetişkinlerin sayısını artırma yollarını belirlemek amacıyla başlatılan GeroAtlas projesi birçok kısmi araştırma projelerinden meydana gelmiş olup 3YÜ eğitimi 2016 yılında bunlardan biri olarak "60+ Tazelenme Üniversitesi" adıyla hayata geçmiş bir sosyal sorumluluk projesidir (Tufan ve ark., 2019, s.2). TAÜ çevresine aktif olarak katılım ve katkı sağlayabilen yaşlı yetişkinlerin sayılarını çoğaltmak, var olanları muhafaza etmek ve bunu bilgi üzerinden gerçekleştirmek üzere kurulmuştur (Tufan, 2022, s.64-65).

TAÜ kampüslerinde, teorik derslerle akademik bilgiler verilerek hayat boyu öğrenme kavramı desteklenirken uygulamalı derslerle yaşlı yetişkinlerin mevcut yeteneklerini koruyup yeni beceriler geliştirmelerine olanak sağlanmaktadır (Tufan, 2022, s.92). Her TAÜ'de uygulanan müfredat aynı değildir. Ancak her müfredat, ev sahibi üniversitenin akademisyenlerince bilimsel bir bakış açısıyla hazırlanmakta ve etkin eğitim çıktılarını elde etmeyi hedeflemektedir. Bu yönüyle TAÜ'ler yerel yönetimlerin, vakıf ve derneklerin yaşlı

kurslarından farklılaşmaktadır (Yavuz, 2020, s.257). Eğitim, üniversitenin akademik takvimine uyumlu, güz ve bahar dönemi olarak planlanmakta, 4 yıl sürmektedir. Üniversitenin lisans öğrencileriyle aynı kampüste devam etmesi genç kuşakların tazelenme öğrencilerinin tecrübelerinden istifade edebilmelerine olanak sağlamaktadır (Tazelenme Üniversitesi, 2023).

Eğitim 60 yaş ve üzerinde okuma yazma bilen her yetişkine açık ve ücretsizdir. Eğitimlere öğretim elemanları ve öğrenciler gönüllü katılım sağlarlar. Öğretim elemanları, akademisyenler ya da konusunda uzman kişilerden oluşmaktadır. Dersler; eğitime katılanların ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda planlanmaktadır. Öğrencilerin derslere yüzde 70 oranında devam etmesi başarılı sayılmaları için yeterlidir. Başarılı olma ya da başarıyı ölçme kaygısı güdülmemektedir. Sanattan sağlığa, ekonomiden sosyolojiye uzanan geniş bir yelpazede dersler sunulmakta, kadınlar tamirat yapmayı erkekler örgü örmeyi, yemek pişirmeyi öğrenmektedir. Eğitim sonrası herhangi bir meslek alanında uzmanlık sağlamayan, hukuki geçerliği bulunmayan sembolik mezuniyet belgeleri verilmekte olup eğitim istihdam amacıyla yapılmamaktadır (Tufan, 2022, s.93; Yavuz, 2020, s.257).

Türkiye'de devam eden TAÜ'ler önceleri Akdeniz Üniversitesi'ne bağlı kampüsler iken 2021 yılında ASHB'ye devredilerek ayrılmıştır. Ancak Akdeniz Üniversitesi'nin bilgi ve planlama desteği devam etmektedir. Güncel olarak eğitimlere devam eden üniversiteler aşağıda yer almaktadır:

- Akdeniz Üniversitesi
- Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
- Anadolu Üniversitesi
- Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
- Ege Üniversitesi
- Girne Üniversitesi
- Malatya Turgut Özal Üniversitesi
- Mersin Üniversitesi
- Muğla Üniversitesi
- Muş Alparslan Üniversitesi
- Nişantaşı Üniversitesi
- Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
- Yozgat Bozok Üniversitesi

Bilgilere erişim çoğunlukla üniversitelerin web sayfalarından, broşür, bilgi notu gibi paylaşımları

üzerinden sağlanmaktadır. Bu üniversitelerin eğitim modellerinin ev sahibi üniversitelerce kendilerine has hazırlanan programlar olduğu, akademik takvime uyumlu, güz-bahar olarak iki dönemli sürdürüldüğü görülmektedir. Eğitimler 2 yıl ya da 4 yıl sürmekte olup öğrencilerin devam durumu önemsenmektedir. Vize/final sınavı yapan üniversiteler olduğu gibi genellikle ödev/ proje tercih edildiği görülmektedir. Eğitimlerin sağlık, sosyal bilimler, fen bilimleri; fiziksel, kültürel ve sanatsal faaliyetler; beceri kazanmaya yönelik uygulamalı dersleri ve gezileri de içeren zengin müfredatlar sunduğu görülmektedir. Bu modellerin temel amacı eğitime katılan yaşlı yetişkinlerin yaş alma süreçlerini

aktif, sağlıklı, verimli geçirmelerini sağlayarak iyi oluş hallerini ve yaşam kalitelerini artırmaktır (Anadolu Üniversitesi, 2022; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2022; Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 2023; Tazelenme Üniversitesi, 2019; Yozgat Bozok Üniversitesi, 2024).

Türkiye'de TAÜ'lerin yanı sıra üçüncü yaş eğitimlerine farklı bir model olarak eşlik eden, eğitim süresi ve yapısı açısından farklılıkları bulunan 3YÜ'ler de bulunmaktadır. Bu modellerde eğitim süresi bir veya iki dönemdir. Örneğin Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde devam eden eğitim yerel yönetimle iş birliği halinde sürdürülmektedir (Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 2023).

Tablo 1. Türkiye'deki Tazelenme / Üçüncü Yaş Üniversiteleri

Ev Sahibi Üniversite	Kampüs İsmi Kuruluş Yılı	Eğitim Süresi	Başarı Ölçeği	Dersler
Akdeniz Üniversitesi	50+ Tazelenme Üniversitesi 60+ Tazelenme Üniversitesi 2016	4 Yıl (İki dönem 24 Hafta)	Proje Ödevi	Yaşlanmanın Ekolojisi Beslenme ve Sindirim Biyokimyası İş Güvenliği İktisadi Bakışla Uygurluk Tarihi Hukuk (Miras ve Vesayet Hukuku) Fizik Tedavi Rehabilitasyon Geronteknoloji Yaşlılıkta Fiziksel Aktivite Fizyolojik Değişiklikler Yaşlılarda İlaç Kullanımı Etkili İletişim ve Beden Dili Türk Vergi Sistemi Uzay Bilimleri Ergonomi Gönüllü Hizmet Uygulamaları
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Tazelenme Üniversitesi 2021	4 Yıl	Vize/ Final sınav	Geriyatri /Yaşlı Bakımı Beslenme İlk Yardım Sağlıklı Yaşam Yaşlanmanın Ekolojisi Medya Okuryazarlığı Bilgi Teknolojileri İnsan İlişkileri İletişim Diksiyon İşaret Dili Yemek Pişirme Afet Bilinci Uzay Bilimleri Yoga/ Dans/ Yüzme/ Tenis Kültür Sanat Aktiviteleri Örgü Tamirat İngilizce/ Rusça Emlak Yönetimi/Yatırım Hukuk / Felsefe Toprak Bilimi/ Bahçe İşleri/ Organik Tarım Satranç/ Pilates Doğa Sporları /Bocce Fotoğrafçılık/ Seramik /Drama Halk Edebiyatı Çocuk Gelişimi Arkeoloji Atık Materyal Çalışmaları /Tasarım Farklı Deneyimler Hayalleri Gerçeğe Dönüştürme Çevre Koruma Doğal Ortamda Gözlem Uygulama (Staj)

Tablo 1. (Devam) Türkiye'deki Tazelenme / Üçüncü Yaş Üniversiteleri

Ev Sahibi Üniversite	Kampüs İsmi Kuruluş Yılı	Eğitim Süresi	Başarı Ölçeği	Dersler
Anadolu Üniversitesi	Tazelenme Üniversitesi 2019	4 Yıl	Sınavsız	Egzersiz Sağlık Bilgisi / Kişisel Bakım İlaç Kullanımı Astronomi Psikoloji Tango Hukuk İngilizce Beslenme Psikiyatri Sivil Toplum Kuruluşları Arkeoloji
Ankara Üniversitesi	50+ Hayat Okulu 2023	1 Dönem	Proje Ödevleri Final Sınavı	Fiziksel Faaliyet Sağlıklı Beslenme Fizyoterapi Gerontoloji Hobi Dersleri
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Birlikte Öğrenme Üniversitesi 2024	4 Yıl	Eğitime Ön Kayıt Şubat 2024 itibariyle başlamıştır.	Toplumsal Katılım Sosyalleşme Kronik Hastalıklarda İlaç Kullanımı Aktif Kaliteli Yaşlanmaya Katkı Sosyal Bağların Geliştirilmesi Deneyim Paylaşımı Kuşaklararası İlişkiler
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Tazelenme Kentine Yönelen Üniversite 2019	4 Yıl	Sınavsız	Uzman Seminerleri
Ege Üniversitesi	Tazelenme Üniversitesi 2016	4 Yıl	Ödev	Geriatri Arkeoloji/Mitoloji Hastalıkta /Sağlıkta Bakım Psikoloji /Psikodrama Tango/Folklor Örgü Yoga
Girne Üniversitesi (KKTC)	60+ Tazelenme Üniversitesi 2018	4 Yıl	Sınavsız	Gerontoloji Sağlıklı Beslenme Acil Tıp Kültür Sanat Dekorasyon Yoga İletişim/Edebiyat İngilizce/ Rumca
Malatya Turgut Özal Üniversitesi	Tazelenme Üniversitesi 2021	4 Yıl	Sınavsız	Egzersiz Sağlıklı Beslenme Aşçılık Tamirat /Atölye Çalışmaları
Mersin Üniversitesi	60+ Tazelenme Üniversitesi 2024	4 Yıl	Protokol Mart 2024 itibariyle imzalanmıştır.	Teorik /Uygulamalı Dersler
Muğla Üniversitesi	Marmaris Bodrum Milas Fethiye Köyceğiz 2017/2019	4 Yıl	Sınavsız	Sağlıklı Beslenme Halk Sağlığı Temel Bilimler Mühendislik Siyaset Bilimi Voleybol/ Masa Tenisi/ Pilates/Atletizm Resim Ritim/ Şan Koro /Dans İzcilik
Muş Alparslan Üniversitesi	60+ Tazelenme Üniversitesi 2021	4 Yıl	Sınavsız	Anatomi Ağız Diş Sağlığı İktisat Kadın Çalışmaları

Tablo 1. (Devam) Türkiye'deki Tazelenme / Üçüncü Yaş Üniversiteleri

Ev Sahibi Üniversite	Kampüs İsmi Kuruluş Yılı	Eğitim Süresi	Başarı Ölçeği	Dersler
Nişantaşı Üniversitesi	Tazelenme Üniversitesi 2017	4 Yıl	Ödev	Fotoğrafçılık /Sosyal Medya Moda Tasarım/ Çini Kişisel Gelişim Hukuk Davranışsal Ekonomi Spor
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	60+ Tazelenme Üniversitesi 2024	4 Yıl	Protokol Şubat 2024 itibariyle imzalanmıştır.	Teorik / Uygulamalı Dersler
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Üçüncü Yaş Üniversitesi 2019	2 Dönem	Vize /Final sınav	Sağlığın Korunması Geliştirilmesi Farmakoloji İlk Yardım Hukuk Sosyoloji Geriatric Analitik Düşünme Bilgisayar Çevre Drama İşaret Dili/ İletişim
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Tazelenme Üniversitesi 2022	4 Yıl	Sınavsız	Teorik / Uygulamalı Dersler Seminer Atölye Çalışması
Yozgat Bozok Üniversitesi	Tazelenme Üniversitesi 2023	2 Yıl	Vize /Final sınav	Yaşlı Sağlığı Sağlıkta Temel Kavramlar Finansal Okuryazarlık/Temel Ekonomi Etkili İletişim Diksiyon Uğraş Terapisi Fiziksel Aktivite Sağlıklı Beslenme Bilişim Teknolojileri Biyoloji /Genetik Müzik / El Sanatları Ruh Sağlığı Hastalıkları Kadın Sağlığı ve Hastalıkları/Erkek Sağlığı ve Hastalıkları

(Tablo ilgili üniversitelerin web sayfalarından ve koordinatörlerinden derlenen bilgilerle yazarlar tarafından oluşturulmuştur)

Tablo 1'de yer alan 3YÜ derslerinin hem teorik hem pratik bilgilere yönelik geniş bir yelpazede sunulduğu görülmektedir. Programlarda pek çok ders olmakla beraber genel bir bakışla, fiziksel faaliyetler, geziler; hobi ve beceri atölyeleri, geriatri, sağlığın korunması/geliştirilmesi, ilk yardım, beslenme, ilaç kullanımı; iletişim, psikoloji, sosyoloji, sosyal medya, teknoloji kullanımı; hukuk, iktisat, tarih olarak gruplandırılabilir.

Tabloda bazı özellikleri yer alan 3YÜ'lerin tamamı, bir üniversite bünyesinde yer almaktadır. Ev sahibi üniversiteler tarafından oluşturulan müfredatı takip etmektedirler. Üniversitelerde kuşaklar arası iletişime ortam sağlanmaktadır. Bu özellikleri bakımından Fransız modeliyle benzeşmektedir. Ancak eğitimlerin ücretsiz oluşu, gönüllülük, ders programına öğrencilerin ilgi alanlarının etkisi bakımından İngiliz modeline benzemektedir. Eğitimlerde geziler ve dış ortam aktivitelerinin yer alması açısından her iki modele yakındır. Gerontolojik sosyal hizmet açısından her iki

modelle ortak özelliği ise yaşlı yetişkinlerin refahını önceleyerek aktif, sağlıklı ve verimli yaşlanmayı "bilgi, karşılıklı öğrenme" bileşenleriyle sağlamayı amaç edinmesidir. 2023 yılı itibariyle Akdeniz Üniversitesi TAÜ öğrenci talepleri doğrultusunda staj programı başlatmış ve yüksek lisans programı açılmıştır (Çölgeçen ve Çölgeçen, 2020, s.2508; Tazelenme Üniversitesi, 2023). Bu bakımdan Türkiye'de eğitimlerini sürdüren 3YÜ'lerin Fransız ve İngiliz modelinden izler taşımakla birlikte ülkeye özgü özelliklerle biçimlenerek özgün modeller olduklarını söylemek mümkündür.

Üçüncü Yaş Üniversitelerine Gerontolojik Sosyal Hizmet Perspektifinden Bakış

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nca 1991 yılında kabul edilen ve yaşlı hakları olarak da değerlendirilen "BM Yaşlılık İlkeleri", yaşlı refahı uygulamaları olan gerontolojik sosyal hizmet alanında yararlanılabilecek bir rehber özelliği taşımaktadır (Yanardağ, 2019'dan

akt. Altun,2021, s.33). Bunlar, itibar, bakım, katılım, bağımsızlık ve kendini gerçekleştirme gibi temel ilkelerden oluşmakta olup kendini gerçekleştirme ilkesi, yaşlıların beceri ve yeteneklerini geliştirebilecekleri kaynak ve olanaklardan faydalanabilmelerini ve eğitim-kültür faaliyetlerine katılım sağlayabilmelerini içermektedir (Altun, 2021, s.34).

Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ), yaşlı yetişkinlerin refahı ile aktif yaşam arasında inkâr edilemez pozitif korelasyon nedeniyle yaşlılar için aktif yaşam olanaklarının oluşturulmasına özel önem verdiği görülmektedir. 2010 yılında aktif yaşlanma temalarına "hayat boyu öğrenme" de eklenerek kavram, "yaşlıların yaşam kalitesini artırmak için sağlık, hayat boyu öğrenme, katılım ve güvenlik olanaklarına erişimlerini en yüksek seviyeye çekme süreci" olarak güncellenmiştir (Formosa, 2019, s.3). DSÖ tarafından geliştirilen ve küresel düzeyde yürütülen bu politika, hayat boyu öğrenmenin ve tüm dünyada sürdürülen üçüncü yaş eğitimlerinin yaşlılar için önemini vurgulamaktadır (Altun, 2021, s.33; Tufan, 2022, s.77-78).

Türkiye'de ilk olarak 60+ Tazelenme Üniversitesi adıyla başlatılan 3YÜ eğitim projesinin müfredatı oluşturulurken de aktif ve sağlıklı yaşamı destekleyerek yaşlı refahına katkı sunacak şekilde bilişsel alanı desteklemek, bilişsel fonksiyonları güçlendirmek, fiziksel kapasiteyi korumak ve iyileştirmek, motor becerileri desteklemek, sosyalleşmeyi arttırmak, toplumsal hayata katılımı ve kuşaklar arası etkileşimi arttırmak hedeflenmiştir (Yavuz, 2020, s.258).

Alan yazında konuya ilişkin yapılmış çalışmalar eğitimlerin yaşlı refahına katkısı konusunda fikir verici olabilir. 2018 yılında Gürdal tarafından tazelenme üniversitesi öğrencileriyle yürütülen araştırma sonuçları 3YÜ eğitiminin, yaşlıların fiziksel ve ruhsal sağlığına, yaşlanma süreçlerine olumlu katkılar sağlayarak katılımcılarının beklentilerini karşıladığını göstermektedir (Gürdal,2018). 2020 yılında yapılan başka bir çalışmada 3YÜ eğitimlerine katılanların başarılı yaşlanma ölçeği puanlarının katılmayanlara göre yüksek olduğu görülmüştür. Başarılı yaşlanmanın sorunlarla mücadele etme, sağlıklı yaşama biçimi gibi yaşlı refahı noktasında önemli göstergeler olabilecek boyutlarında da deney grubu puanları kontrol grubuna göre yüksek bulunmuştur (Budak, 2020).

Tazelenme üniversitesi öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada 3YÜ eğitimlerinin yaşlının sağlıklı, aktif ve kaliteli bir süreçte yaşlanmasını sağlayan hayat boyu öğrenme modellerinden biri olduğu, mevcut becerilerini koruma ve geliştirme anlamında yararlı, sosyalleşmeye

katkı sunan eğitimler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Taş, 2023). Bir diğer çalışma ise yaşlılık döneminin hazırlanılması ve uyum sağlanması gereken bir süreç olduğunu, sağlıklı, üretken ve aktif yaşlılık için 3YÜ eğitimlerinin önemini işaret etmektedir (Yavuz, 2020).

Türkiye'de devam eden 3YÜ eğitimlerinde yer alan derslerin bireyin mevcut bilgi, becerilerini muhafaza etmesine ve geliştirmesine, yeni teorik ve pratik kazanımlar edinmesine, sosyal çevresini genişletmesine olanak sağladığını söylemek mümkündür (Kayhan Koçak ve ark., 2023, s.6; Özgür ve ark, 2024; Tufan, 2022, s.222-223). 3YÜ eğitim modeli çevrenin bireyi, bireyin çevreyi değiştirme kapasitesi üzerinden devam etmekte olup katılımcılarını topluma katılıma yönlendirmekte; bedensel, zihinsel ve sosyal yeteneklerini koruma ve arttırmaya yönelik programlar sunmaktadır (Swindell ve Thompson, 1995, s.440; Tufan, 2022, s.89-96). Eğitim hayat boyu öğrenme boyutuyla alzaymır ve bunamayla mücadelede etkili bir yol olarak gösterilmiştir (Popper, 1994'ten akt. Tufan, 2022, s.87). Ayrıca 3YÜ eğitimleri bireysel hastalık risklerinin belirlenmesine, bazı durumlarda azaltılmasına, yaşam memnuniyetinin artmasına, katılımcıların yeni beceriler kazanmalarına ve hayatlarında anlamlı bağlantılar keşfederek sosyal iletişimlerini güçlendirmelerine katkıda bulunmaktadır (Özgür ve ark., 2024, s.5). Zira sosyal ilişkiler ve sağlık arasındaki iki yönlü ilişkinin yaşam kalitesini doğrudan etkilediği ifade edilmektedir (Ceylan, 2023, s.132). Eğitim ve sanat etkinlikleri de yaşlıları güçlendirmekte ve yaşam kalitesine ve yalnızlığa pozitif etki etmektedir (Hachem, 2023, s.119; Kayhan Koçak ve ark.,2023, s.6). Üretkenliği teşvik eden eğitimin sağlığı koruma ve hastalanma riskini azaltmaya yönelik ders içerikleriyle dolaylı olarak ülkenin sağlık giderlerinin azalmasına katkı sağladığı düşünülmektedir (Tufan, 2022, s.225; Veloso, 2017, s.471). Bu bağlamda mesleki uygulamalarını yaşlı yetişkinlerin refahına yönelik olarak gerçekleştiren gerontolojik sosyal hizmetin amaçlarıyla 3YÜ eğitim çıktılarının örtüştüğü anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle eğitim, sosyal hizmetin yaşlıya yönelik mikro, mezo ve makro uygulama amaçlarıyla uyumlu biçimde bireye, ailesine ve topluma katkı sağlamaktadır (Birinci, 2020; Kılıç ve ark.,2021).

Türkiye'de tüm kesimlere ve yaşlılara sunulan sosyal hizmet resmi olarak ASHB sorumluluğunda çeşitli kurumlar tarafından yürütülmektedir. Bakanlığın, 3YÜ eğitimlerinin yaşlı refahına katkılarının farkındalığıyla Yaşlanma Vizyon Belgesi'nde 3YÜ'lerin nitelik ve niceliğinin artırılması maddesine yer verdiği görülmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). 2016 yılında bir üniversitede başlanan 3YÜ

eğitimleri 2024 yılı itibariyle Bakanlık koordinasyonunda 14; üniversiteler bünyesinde müstakil olarak 3 olmak üzere toplam 17 üniversitede devam etmektedir. Bu doğrultuda 3YÜ eğitimlerinin yaygınlaştırılmasıyla hayat boyu öğrenme ve toplumsal yaşama katılım desteklenmekte; böylece yaşlı refahının bileşenleri olan aktif ve sağlıklı yaşlanma süreçlerini güçlendirecek mekanizmaların temelleri atılmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,2023).

SONUÇ

1970'lerden beri dünyada 2016 yılı itibariyle Türkiye'de sürdürülen 3YÜ eğitimleri yaşlı yetişkinlerin refahına hayat boyu öğrenme ve aktif yaşlanma çerçevesinde katkı sunması bakımından küresel politikaların önemli bir parçası olarak kabul edilebilir. Çalışmada yer verilen 3YÜ'lerdeki derslerin ve etkinliklerin DSÖ'nün tanımladığı aktif yaşlanma kavramının dört önemli boyutuyla (sağlık, katılım, hayat boyu öğrenme ve güvenlik) uyumlu içerikler olduğu tespit edilmiştir. Ders ve etkinliklerin temelde katılımcıların aktif, başarılı, sağlıklı yaşlanma bilincini artırmaya yönelik olduğu görülmektedir. Bu perspektiften üçüncü yaş üniversitesi eğitimlerinin amaçlarının gerontolojik sosyal hizmetin hedefi olan yaşlı refahını sağlamaya yönelik uygulamalarıyla uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak eğitimlerin yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak, sürekli öğrenmeyi teşvik etmek ve sosyal entegrasyonu destekleyerek yaşlı yetişkinlerin refahını geliştirmek açısından önemli bir role sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca Türkiye'deki 3YÜ'lerin, yaşlıların eğitimi ve güçlendirilmesi için faydalı bir model sunduğu, yaşlanan nüfusun ihtiyaçlarını ele alarak ve hayat boyu öğrenme fırsatları sunarak yalnızca yaşlı yetişkinlerin yaşam kalitesini artırmakla kalmayıp aynı zamanda daha kapsayıcı ve destekleyici bir toplum inşa edilmesine de katkıda bulunduğu söylenebilir.

Önümüzdeki dönemlerde Türkiye'deki üçüncü yaş üniversiteleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın destekleri, üniversitelerin ve bazı örneklerde yerel yönetimlerin müstakil çabalarıyla büyümeye devam edecek gibi görünmektedir. "Üçüncü Yaş Üniversitesi" ya da bir diğer adıyla "Tazelenme Üniversitesi" içeriklerinin geliştirilerek yaygınlaştırılması sadece yaşlıların değil toplumun tüm kesimlerinin yaşam kalitesinin artırılmasına katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA:

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni,2022. https://www.aile.gov.tr/media/135665/yaslanma_vizyon_belgesi_.pdf

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2023). Yaşlanma Vizyon Belgesi,2023. https://www.aile.gov.tr/media/123941/bulten_ekim.pdf
- Altun, Z. (2021). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar ve sosyal hizmetler: sivil toplum kuruluşları üzerinden bir değerlendirme. *Toplumsal Politika Dergisi*, 2(1), 30-44. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpd/issue/63038/937414>
- Anadolu Üniversitesi (2022). Anadolu Üniversitesi Tazelenme Üniversitesi 60+ öğrencileri için eğitim veriyor, 2022. <https://egazete.anadolu.edu.tr/kampus/41085/anadolu-universitesi-tazelenme-universitesi-60-ogrencileri-icin-egitim-veriyor>
- Ankara Üniversitesi (2023). Kuşaklararası dayanışma ve aktif yaşlanma temelli 3. Yaş Üniversitesi: 50+ Hayat Okulu, 2023. <http://yasam.ankara.edu.tr/hayat-universitesi/>
- Birinci, E. (2020). Gerontolojik sosyal çalışma üzerine bir değerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (29 Ekim Özel Sayısı), 3733-3755. <https://doi.org/10.26466/opus.748389>
- Bjursell, C. (2019). Inclusion in education later in life: Why older adults engage in education activities. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 10 (3), 215-230.
- Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (2024). 60 yaş üstü vatandaşlarımız için "Birlikte Öğrenme Üniversitesi" ön kayıtları başladı, 2024. <https://ajanda.ibu.edu.tr/60-yas-ustu-vatandaslarimiz-icin-birlikte-ogrenme-universitesi-kayitlari-basladi/>
- Budak, B. (2020). 60 + Tazelenme Üniversitesi Öğrencilerinin Başarılı Yaşlanma Durumlarının Değerlendirilmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Canatan, Ü. & Boz, H. (2019). Hayat boyu öğrenme etkinliklerine katılımın aktif yaşlanmanın desteklenmesindeki rolü. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14 (3), 343-363. doi: 10.29228/TurkishStudies.22541
- Ceylan, H. (2023). Yaşlılarda yaşam kalitesi ve yaşam doyumu. E. Birinci (Ed.). *Gerontolojik sosyal hizmet içinde* (s.129-145). 2. Basım. Nobel Yayınları.
- Çölgeçen, Y., & Çölgeçen, H. (2020). Aktif Yaşlanma Açısından Hayat Boyu Öğrenme: Üçüncü Yaş Üniversiteleri. *Turkish Studies*, 15, (4), 2495-2511.
- Findsen, B., & Formosa, M. (2016). International perspectives on older adult education research, policies and practice. In B. Findsen & M. Formosa (Eds.), *Lifelong learning book series*. Switzerland.Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-24939-9
- Formosa, M. (2012). Education and older adults at the University of the Third Age. *Educational Gerontology*, 38(2), 114-126.
- Formosa, M. (2019). The University of the Third Age and active ageing:European and Asian-Pacific perspectives. Cham, Switzerland. Springer.
- Gürdal, F.Y. (2018). Tazelenme Üniversitesi Örneğinde Yaşam Boyu Öğrenmenin Yaşam Durumuna Etkisi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Hachem H. (2022). Ask them why: Older learners' motivational reasons for learning at a university for the third age. *Studies in the Education of Adults*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/02660830.2022.2040347>
- International Association Universities of the Third Age (2024). Welcome. <https://www.aiu3a.org/v2/about-en.html>
- Kayhan Koçak, F.Ö., Karapınar, A., Yılmaz, M., Eryuva H., Ergin I., Akçiçek, S.F. (2023). The quality of life and loneliness among older adults in third age university: case- control study. *Aging Medicine and Healthcare*,1-8. doi:10.33879/AMH.XXX.2023.04040 [In Press]
- Kılıç, A., & Altınışik, S. (2018). Hayat boyu öğrenmede Türkiye açısından yeni bir model Üçüncü Bahar Üniversitesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (2)1566-1592.

- Kılıç, C., Pak, M. D., Duyan, V., & Karataş, M., (2021). Bilişsel davranışçı yaklaşım ekseninde yaşlılarla grupla sosyal hizmet uygulamaları. *ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (7), 45-60.
- Lear, G. (2003). Research in the third age: it is never too late. *Australian Journal of Adult Learning*, 43(3), 359-462.
- Mali, J. (2013). Social work with older people: The neglected field of social work. *Dialogue in Praxis: A Social Work International Journal*, 2 (15), 23-40.
- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (2022). Muğla Tazelenme Üniversitesi Yeni Döneme Başladı, 2022. <https://www.mu.edu.tr/tr/haber/mugla-tazelenme-universitesi-yeni-doneme-basladi-1271>
- Muşmal, H. & Gürbüz, İ. (2018). Doküman incelemesi. Ş. Aslan (Ed.). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri (nicel, nitel ve karma tasarımlar için bir rehber) içinde* (s. 217-243). Eğitim Yayınevi Yayınları.
- Nascimento, M.M., & Giannouli, E. (2019). Active aging through the University of the Third Age: The Brazilian model. *Educational Gerontology*, 45 (1), 11–21. <https://doi.org/10.1080/03601277.2019.1572998>
- Niedzielska, E., Guszowska, M., Kozdron, E., Le's, A., Krynicki, B., & Piotrowska, J. (2017). Quality of life and its correlates in students of a University of the Third Age. *Polish Journal of Sport Tourism*, 24, 35–41.
- Oğlak, S., & Canatan, A. (2020). Yaşam boyu öğrenme ve aktif yaşlanma bakış açısından Üçüncü Yaş Üniversiteleri: İyi uygulama örnekleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 13(2), 131–141.
- Okur, M. R., & Oktay, Ö. (2021). Old age adult education systems and Refreshment University. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 29(4), 68-91. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.780577>
- Ordenez, TN., Lima-Silva, TB., Cachioni, M. (2011). Subjective and psychological well-being of students of a University of the Third Age. *Dement Neuropsychol* 5(3):216–225. <https://doi.org/10.1590/S1980-57642011DN05030010>
- Öztürk Başol, R. (2019). Türkiye ve AB ülkelerinde yaşlı nüfusun görünümü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (37), 35-46. <https://doi.org/10.35343/kosbed.525236>
- Özgür, Ö., Konuşkan Bayraktar, M., Ulusal, F., Şenay Avcı, F., & Tufan, İ., (2024). First Senior Citizens University in Turkey—Empirical findings on the personal benefits of the programmes from the participants' perspective. *Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie*. doi: 10.1007/s00391-024-02281-9.
- Sağlık Bilimleri Üniversitesi (2023). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Üçüncü Yaş Üniversitesi kayıtlarımız başladı, 2023. <https://www.sbu.edu.tr/tr/duyuru/4dBnT6-saglik-bilimleri-universitesi-ucuncu-yas-universitesi-kayitlarimiz-basladi>
- Schneider, R., Kropf, N., ve Kisor, A. (2000). *Gerontological social work: knowledge, service settings, and special populations*. 2nd. Edition. Cengage Learning.
- Swindell, R., & Thompson, J. (1995). An international perspective on the university of the third age. *Educational Gerontology: An International Quarterly*, 21(5), 429-447.
- Swindell, R. (2002). U3A Online: a virtual university of the third age for isolated older people. *International Journal of Lifelong Education*, 21(5), 414-429.
- Taş, K.E. (2023). Aktif Yaşlanmanın Belirleyicilerinden Biri Olan Yaşam Boyu Öğrenmenin Bir Aracı Olarak Üçüncü Yaş Üniversitesi: Anadolu Üniversitesi Örneği. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Tazelenme Üniversitesi (2023). Tazelenme Üniversitesi Hakkında, <https://tazelenme.com/hakkinda> adresinden 17 Mart 2023 tarihinde erişildi.
- Tomagova, M., Farsky, I., Borikova, I., Zanovitova, M. (2016). Selected indicators of mental health in the elderly. The participants the University of the Third Age. *Cent Eur J Nurs Midwifery* 7(2):437–443. <https://doi.org/10.15452/CEJNM.2016.07.0012>
- Tufan, İ., Kılavuz, A., Özgür, Ö., Ayan, F. S., Gürdal, F. Y., & Engin, B., (2019). Türkiye’de Gerontoloji Atlası: yaşlı yoksulluğu ve yalnızlık üzerine bulgular. *Geriatric Bilimler Dergisi*, 2 (1),1-7.
- Tufan, İ. (2022). Türkiye’de yaşlı eğitimi 60+ tazelenme üniversitesinin ilk dört yılı: Değerlendirme ve öneriler. Nobel Yayınevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2024, Mart). İstatistiklerle yaşlılar, 2023. [www.tuik.gov.tr https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Elderly-Statistics-2023-53710](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Elderly-Statistics-2023-53710)
- University 3 Age Online (2024). U3A Online is the world-first virtual U3A operating exclusively online. <https://www.u3aonline.org.au/content/about-u3a-online>
- University 3 Age (2024). The U3A story. <https://u3asites.org.uk/files/tweeddale/docs/u3a-theu3astory.pdf>
- Veloso, E. (2017). Learning for older adults in Portugal: universities of the third age in a state of change. *Australian Journal of Adult Learning*, 57 (3), 458-473.
- Villar, F., & Celdran, M. (2012). Generativity in older age: a challenge for universities of the third age (U3A). *Educational Gerontology*, 38 (10), 666-677.
- Wojtynska, A. (2023). Third Age Universities as an opportunity for social inclusion of seniors with disabilities. *Niepe nosprawność i edukacja*, 113-143. <https://doi.org/10.18778/8331-115-9.08>
- World Health Organization (2002). Active ageing: a policy framework. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/67215/1/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf
- World Health Organization (2020) Decade of healthy ageing 2020-2030. https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf?sfvrsn=b4b75ebc_28
- Yavuz, C. (2020). Aktif yaşlanma ve üçüncü yaş üniversiteleri. Z. Gençtürk (Ed.), *Yaşlılık ve sosyal politika tartışmaları içinde* (s. 248-263). Detay Yayıncılık.
- Yozgat Bozok Üniversitesi (2024). Tazelenme Üniversitesi. <https://bozok.edu.tr/birim/tazelenme-universitesi/sayfa/hakkimizda/10855>.